

כוכב השביט שהצית סערה תיאולוגית

בספטמבר 1682 חזר והופיע בשמים כוכב שביט, מופע שבעקבותיו קבע האסטרונום, הפיסיקאי, המתמטיקאי והגיאולוג האנגלי אדמונד האלי (1656-1742) כי כוכב השביט יחזור להופיע ב-1758 (כשהופיע הכוכב הוא נקרא על-שמו). האלי גם קבע את זמני הופעותיו הקודמות מאז 240 לפני הספירה.

לאמיתו של דבר הופעת כוכב שביט היתה מוכרת כבר בעת העתיקה: התנא בן הדור השני, רבי יהושע בן חנניה, שצפה בשביט שהופיע בשנת 66 לספירה, ידע לומר (בבלי, מסכת הוריות, דף י') כי יש "כוכב אחד לשבעים שנה [ש]עולה ומתעה את הספנים". רב שמואל (165-257), אמורא בן הדור הראשון, העיד: "ברורים לי שבילי השמים כשבילי נהרדעא, חוץ מכוכב השביט ואיני יודע מה הוא" (ברכות נ"ח ע"ב). אחרי שטיכו ברהא צפה בכוכב שביט בנובמבר 1577 הוא קבע בספרו "מבוא לאסטרונומיה חדשה" (8-1587) שהכוכב נע בין כוכבי הלכת וחותר את מסלוליהם.

הופעותיו של הכוכב עוררו תמיד התרגשות ופליאה ונקשרו לאותות ולאירועים היסטוריים, אבל היה זה בוודאי השביט של שנת 1682 שהצית מן הסתם את דמיונו של ויליאם ויסטון (1667-1752), מלומד רב-תחומי ופורה, תיאולוג ופרופסור למתימטיקה בקיימברידג' שהיה מחברי חוגו של ניוטון וירש את משרתו (הוא גם מתרגם "קדמוניות היהודים" של יוספוס, 1737). ויסטון גם נחשב כ"כופר", בין היתר בגלל דעתו בעניין השילוש, מה שהביא להדחתו מהאוניברסיטה. לא אתעכב כאן על הישגיו הרבים ועל התהפוכות בחייו. ענייני בספרו, שהוקדש לניוטון, "תיאוריה חדשה של הארץ" משנת 1696, שנדפס באנגלית בשש מהדורות והקנה לו מעריצים ומבקרים כאחד ולא רק באנגליה. בספרו הוא התנבא שב-16 באוקטובר 1786 יגיע סוף העולם כששביט יפגע בכדור הארץ, ונתן הסבר "מדעי" איך נוצר המבול ואיך השפיעה הבריאה בשנית על-פני כדור הארץ. לנושא הזה נדרשו לא מעט מלומדים, ואלה הציעו תיאוריות

שונות ומנוגדות לשאלות כמו אם המבול היה קטסטרופה אוניברסלית, ואם כן, מה חולל אותה ומה היה מקור המים שכיסו את הארץ.

ויסטון טען שכוכבי הלכת, ובתוכם הארץ, אינם אלא שביטים שנמשכו על-ידי כוח הכבידה של השמש. המבול המקראי נגרם בגלל שביט שהתקרב לכדור הארץ וראשו וזנבו יצרו גלים גבוהים והעלו מים ממעמקי האדמה שכיסו את הארץ במשך מאתיים שנה. אזכיר עוד שלפי ויסטון כדור הארץ היה כוכב שביט עד שאלוהים החליט לשנותו לכוכב שבני אדם יכולים לחיות עליו, וכך נשאר עד שנחרב על-ידי שביט אחר כדי לפתוח "דף חדש".

הופעותיו של השביט עוררו תמיד התרגשות ופליאה ונקשרו לאותות ולאירועים היסטוריים, אבל היה זה בוודאי השביט של שנת 1682 שהצית את דמיונו של ויליאם ויסטון שהתנבא שב-16 באוקטובר 1786 יגיע סוף העולם כששביט יפגע בכדור הארץ, ונתן הסבר "מדעי" איך נוצר המבול ואיך השפיעה הבריאה בשנית על-פני כדור הארץ

ג'ון קיל (1671-1721), מתימטיקאי ואסטרונום סקוטי מאוקספורד, גם הוא מחוגו של ניוטון, קיבל את דעתו של ויסטון שהמבול התרחש בשנת 812 לבריאה אבל דחה את דעתו שכוכב שביט יכול היה לגרום למבול. "הספקולציות של ויסטון מרחיקות לכת", כתב קיל, "וגם אינן ניתנות להוכחה. הרצון של ויסטון לתת הסבר 'מדעי' למבול המקראי הוליד תיאוריה מגוחכת וכופרת כי היא מבטאת חוסר-אמון באלוהים הכל-יכול, וכשהיא באה מאדם המאמין בכתבי הקודש היא מעודדת את האתיאיסטים".

הקוסמולוגיה הדמיונית של ויסטון נשכחה, ובכל-זאת פה ושם היא צצה מחדש בחיבורים אוטוריים. ההיסטוריון והסופר היהודי-רוסי עמנואל וליקובסקי (1895-1979) הזכיר את ויסטון בהערת שוליים בספרו הפסודו-מדעי "עולמות מתנגשים". לו עצמו היתה פנטסיה קוסמית משלו, הכוכב נגה היה כוכב שביט לפני שנהפך לכוכב לכת והוא האחראי להרבה קטסטרופות.

ונסיים בכותבת עכשווית, הדסה מלמד (שכל הידוע לי עליה הוא שמגוריה ברחובות), שמצאה בספר האזוטרי שלה "סוד המבול" את המפתח לסוד בבבלי, מסכת ברכות, דף נ"ט עמוד א', לפיו "בשעה שהקדוש ברוך הוא ביקש להביא מבול לעולם נטל שני כוכבים מכימיה [צבר כוכבים] והביא מבול לעולם". שני הכוכבים האלה הם דיסקורד, לוויין של מארס, ומאדים שפגעו בשנת 1996 לבריאה באזור קו המשווה.